

*Валентина Теодорівна ПЕТРИКОВА,
доктор філософії, докторант НБУВ
(Київ)*

**БІБЛІОТЕЧНА ТА БІБЛІОГРАФІЧНА
БІОГРАФІСТИКА
В ІСТОРІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКИ
(до сторіччя Національної академії наук України)**

Актуальність теми пов'язана з дослідженнями історії національної науки та святкуванням столітнього ювілею Національної академії наук України, створення якої у 1918 р. завершило процес організаційних пошуків української науки, активність якої найбільш очевидна упродовж ХІХ – на початку ХХ ст.

Фактом активізації національного наукового руху стало формування університетських наукових шкіл. У межах розгорнутих галузевих досліджень університетської науки формувалася когнітивна політика українського соціуму періоду відродження. Змістовність головних концептів когнітивного бачення еволюції українського суспільства пов'язана з іменами діячів науки, церкви, культури. Компетентнісний підхід, як методологічна база досліджуваної теми, дав змогу визначити змістовні ознаки поняття «діяч» щодо персоніфікації учасників наукового руху на українських землях періоду імперії. Оскільки базовим компонентом когнітивних процесів у соціумі, поряд із матеріальною сферою і енергетичними ресурсами, органічно є інформативність соціального середовища, акцент зроблений на визначенні ролі інформаційного компонента (через поняття «бібліографія» і «бібліотека») в науково-дослідній роботі представників наукових шкіл переважно гуманітарного спрямування.

Досягнення дореволюційної гуманітаристики наукових шкіл Києва, Харкова, Ніжина, Одеси, Умані стали змістовними орієнтирами для прийняття стратегічних рішень щодо організаційних основ Академії у 1918 р. Стратегія розвитку УАН мала органічною складовою рішення щодо створення різних підрозділів Академії, бібліографічна продукція яких враховувала потреби інформаційного забезпечення науки в її багатогалузевому системному знанні.

Ключові слова: бібліограф, бібліологія, бібліотекар, біографістика, компетенція, наука, професорська культура, професія.

Відзначаючи століття від дня заснування Національній Академії наук України, кожний науковець прагне висвітлити як буденні події в історії організації самої Академії, розгортання її наукової діяльності, так і досягнення та напрацювання національної науки у світовому кон-

тексті. Історію становлення та розвитку Академії наповнюють імена людей, які у сучасних енциклопедичних виданнях зазначені як «визначні діячі» з подальшим описом професійної діяльності на ниві фундаментальної та прикладної науки. Створення Української Академії наук (далі — УАН) у 1918 р. не було фактом миттєвого рішення. Передувала цій визначній події історія розгортання наукового руху на теренах земель, які складають нині державу Україну.

Науковий рух як явище соціального порядку еволюціонує у напрямі створення найдоцільніших організаційних форм наукової діяльності у пошуках істини. Його рушійна сила кумулюється у творчій діяльності людини, котра має потужну соціальну та особистісну мотивацію до удосконалення своїх наукових компетенцій на благо «народне». Саме так визначав завдання наукової та просвітницької діяльності перший ректор новоутвореного Київського університету Св. Володимира Михайло Максимович. Внесок кожного науковця у справу розгортання наукового руху в етнічно визначених землях України та в організацію УАН із 1918 р. до нині є важливою соціальною мотивацією для написання довершено об'єктивної та вивіреної біографічної праці. Багато-профільність дослідження є ускладнюючим фактором проведення такої біографічної роботи. На порядок денний визначення методологічного підґрунтя для означеного напрямку біографістики є фактор наукознавчого порядку, який за сутністю відтворює особливості протікання наукотворчої праці у ХХ ст., а саме — фактор глибокої диференціації наукової та професійної діяльності, як наслідок — розгортання досліджень у макро- та мікропросторах. Користуючись сучасними класифікаторами професій для виміру значущості наукової спадщини кожної історичної постаті для галузевого напрямку науки, найчастіше використовують визначення «універсальність», «енциклопедичність», «синкретичність». Еволюціонувалась і об'єктно-предметна сфера науки — від первинного поділу на природничі та гуманітарні науки до сучасних багаторівневих полісемантичних структур кожного галузевого напрямку науки. Поліфункціональність як атрибут предметного середовища досліджень у царині гуманітарних наук, яку ми спостерігаємо ще у межах ХІХ ст., втрачає свої якісні визначення для предметної сфери науки ХХ ст.

Історичні особливості еволюціонування структури знання органічно відбивалися на професійній визначеності науковців. Це твердження є характерним для світового контенту науки. Тому в історії організації УАН, особливо її визначального періоду 1918–1934 рр., можемо спостерігати окремі стратегічні та тактичні структурні рішення, що враховували досвід «освіченої» у цих питаннях Європи. Структура УАН, із її поділом на відділення, кафедри, комісії, бюро, лабораторії,

архіви, музеї, бібліотеки, потребувала чіткої визначеності у питанні кадрів. Професійні компетенції відігравали визначальну роль у прийнятті рішень щодо праці у галузевих відділеннях УАН. Історико-філологічна, юридична, природнича освіта мала усталене трактування компетенцій учених для початку дослідницької роботи в УАН.

Окремі складнощі змістовного порядку мали посади «бібліотекар» і «бібліограф». Пояснення такого факту слід шукати в історичній площині системі освіти, що існувала в часи імперії. Вищі навчальні заклади не готували фахівців за напрямом «бібліотечна справа». Окремі компетенції бібліотечної та бібліографічної роботи подавалися на жіночих курсах при університетах і педагогічних інститутах. Із початку ХХ ст. постає потреба готувати професійних бібліографів для просвітницької, наукової діяльності, державної служби у губернських статистичних комітетах. Однак, підготовка фахівців за цим напрямом не стала у Російській імперії справою поширеної державної освітянської практики. Одним із нечисленних досвідів підготовки бібліографів за компетенціями вищої освіти у дореволюційні часи став Московський народний університет імені А. Л. Шанявського, у якому отримав свою бібліографічну освіту у 1914–1915 рр. відомий для теренів розселення слов'янських народів бібліограф ХХ ст. Микола Здобнов.

Професійна підготовка бібліотекарів і бібліографів у системі вищої освіти України розпочалась 1929 р. у Харкові. Окремі викладені факти із історії бібліотечної та бібліографічної освіти в Україні свідчать про суттєві особливості кадрової стратегії УАН у 1918 р., коли постало питання організації Всенародної бібліотеки України при УАН (далі — ВБУ) та підручних бібліотек галузевих кафедр при відділеннях УАН для роботи з друкованими джерелами. Бібліографічних навичок роботи з наукової обробки первинних документів потребували словникові комісії, комісії з вивчення старожитностей, комісії з розгортання у 1920-х рр. біографічних досліджень, комітети та комісії по дослідженню продукційних сил України. Історія організації УАН свідчить про виваженість і прогностичність прийняття кадрових рішень відносно кожної особи для справи науки в Україні.

Зважаючи на фактор впливу особистості на розбудовчі процеси, а також те, що науковий потенціал кожного із учасників розбудови УАН відтворений у науковому доробку нації [2; 3; 4; 7], біографії співробітників УАН та ВБУ при УАН визначального організаційного періоду існування Академії привертають сучасних науковців можливістю створення системної історії Національної Академії. Не є виключенням також історія Бібліотеки УАН [3; 4]. Біографічний компонент у таких дослідженнях домінує [8; 16]. Однак, особливості методологічної складової більшості досліджень (зокрема, досягнення

вітчизняного бібліотекознавства та бібліографознавства переважно у другій половині ХХ ст. у межах стандартизованого бачення об'єктного середовища цих наук) не змоги створити цілісне знання соціальної та особистісної мотивації щодо бібліографічної та бібліотечної діяльності співробітників ВБУ при УАН та самої УАН, на чому наполягав у період своєї діяльності у ВБУ М. І. Ясинський [17].

Дослідити мотиваційні виміри бібліографічної та бібліотечної практики вчених, які своєю діяльністю створили виняткову бібліографічну та бібліотечну культуру й органічно інтегрували їх у діяльність УАН та ВБУ при УАН дають змогу сучасні напрацювання щодо професійних компетенцій бібліографів і бібліотекарів [9]. Для національної біографістики доцільність такого дослідження пояснюється необхідністю окреслити витоки типологічних ознак професійного спрямування бібліографів і бібліотечних працівників, які можливо застосувати у якості визначення наукових компетентностей у сфері наукової творчості особистостей за статусом «визначний діяч української науки».

До списків «членів УАН» уже у перші п'ять років існування Академії входили вчені, наукова спадщина яких дала підстави багатьом сучасним дослідникам «залучити» їх до професійної групи «бібліограф». Наслідки цих, уже довгий час атрибутованих досліджень, відтворені у сучасних довідкових виданнях. Серед перших академіків УАН вирізняються в цьому сенсі Д. Багалій, М. Біляшівський, М. Грушевський, С. Єфремов, В. Іконніков, А. Кримський, А. Лобода, В. Петець, М. Птуха, М. Сумцов, П. Тутковський, Ф. Шміт. Звертає на себе увагу при ретельному дослідженні наукової спадщини цих науковців її так звана «бібліографічна» складова. Враховуючи особливості їхньої професійної освіти та перелік створених ними наукових оглядів, покажчиків, рефератів, путівників, рецензій на нові видання у науковій пресі тих історичних часів, слід говорити про особистісну академічну культуру, якій була притаманна вмотивована науковими потребами робота з письмовими джерелами та їхній бібліографічний опис на рівні наукової обробки тексту. Такі професійні компетенції, які сьогодні ми визначаємо як бібліографічні, входили до системної підготовки істориків, філологів, правознавців, фахівців із природничих наук, що надавалася більшістю університетів часів імперії. При викладанні навчального матеріалу традиційною вимогою до читання лекції вважалося подати спочатку огляд джерел, а потім сам виклад галузевого знання. Оскільки тексти лекцій обов'язково друкувалися професорами посеместрово, то навіть первинна атрибуція структури друківаних текстів лекцій нагадує сучасні види інформаційних видань — реферативні або оглядові видання. Для студентів більшості

гуманітарних спеціальностей у навчальний процес була закладена форма заняття під визначенням «практики» для роботи з письмовими джерелами за різним навчальним і науковим призначенням. Так органічно бібліографія за своєю сутністю ставала «бібліографічним методом» оволодіння галузевим знанням. Подальший розвиток бібліографічного методу у практиці наукової роботи майбутнього вченого досягав рівня оглядів наукової проблеми, доведення його змістовності до рівня нового знання. Така еволюція ціннісних орієнтирів ученого відносно можливостей і значимості бібліографії простежується у сутнісних ознаках професорської культури на рівні XIX – поч. XX ст. у вітчизняних наукових колах. У сучасній терміносистемі інформаційного середовища професорська культура має складову «інформаційна культура» [12].

У наукових школах університетів на українських землях існувало чітке дослідницьке усвідомлення щодо бібліографії. Бібліографія як довершена наукова праця можлива на умовах «библиографической наблюдательности», «библиографического разыскания» з метою «новости библиографической» [10, с. 670–677]. Бібліографи з історико-філологічною освітою, як автори-упорядники бібліографічних праць, мали професійне визначення серед самих науковців — «книжники». Саме такими книжниками були В. Сопіков, П. Кеппен, П. Строев, Єпископ Філарет, митрополит Євгеній (Болховітінов). Професор В. Іконніков у своїх історіографічних дослідженнях порівнював себе із бібліографом, який ретельно стежить за новими літературними джерелами [1, с. 172]. Д. Багалій у лекційній практиці «...спочатку подавав огляд джерел, а потім висвітлював історію розвитку історичної науки...» [1, с. 270].

Еволюція бібліографічного методу у системі методичного апарату гуманітарного знання у доорганізаційний період історії науки призвела до визначення щодо «бібліографії» (узагальнююче тлумачення всіх видів бібліографічної практики) функції допоміжності. Учасниками бібліографічної практики у напрямі формування національного наукового комунікаційного простору у межах території імперії за виваженим історичним дослідженням М. Здобнова слід вважати М. Бантиш-Каменського, Є. Болховітінова, В. Вернадського, М. Вовчок, П. Кеппена, Ф. Кеппена, М. Комарова, М. Костомарова, О. Котляревського, І. Котляревського, О. Кочубинського, О. Лазаревського, О. Маркевича, В. Межова, Л. Модзалевського, В. Петрова, династію вчених Срезневських.

Поширити біографічний вимір історії науки та історії бібліографії України надають можливість галузеві дослідження І. Корнейчика та З. Зайцевої [5; 8]. Дослідники ввели до наукового обігу фактографіч-

ний матеріал науково-бібліографічної практики вчених західних земель, півдня України, Криму. Розгортання системної бібліографічної праці у межах наукового руху в Україні ХІХ – поч. ХХ ст. було визначено авторами як «нова бібліографія» у порівнянні з попередніми періодами синкретичного стану бібліографії [8, с. 48].

Для української бібліографічної біографістики множинність фактів внутрішнього усвідомлення потреби активного використання бібліографічного методу у науковій роботі науковців-початківців і шанованих учених, були соціально обґрунтованими потребами комплексу національно-особливого знання — українознавством. Гармонійне поєднання особистісних потреб представників науки до наукової самореалізації та зовнішніх еволюційних змін сприяли появі уособлено функціональних бібліографічних товариств та об'єднань у Львові, Одесі, Києві, Харкові, Умані.

Змістовне тлумачення допоміжності бібліографії як науково обґрунтоване усвідомлення більшості представників наукових шкіл українського історичного простору органічно увійшло у свідомість кадрового менеджменту Тимчасового комітету по заснуванню УАН та Президії новоутвореної УАН. Найбільш обґрунтоване та науково ємке визначення бібліографії у межах її допоміжності подав академік М. Птуха, перебуваючи на посаді Голови Бібліографічної комісії УАН (далі — БК): «За доби реконструкції всього народного господарства, за доби культурної революції велетенської ваги набуває книга та бібліографія — як наука, що має вивчати книгу, виявляти книжкові багатства, оцінити їх, описати, вести всебічний облік книжкового ринку й дати всякому змогу швидко орієнтуватися в колосальному книжковому та статейному матеріалі» [13]. БК УАН стала виразником переважно соціальної функції бібліографії, підкреслюючи значимість її як соціально обґрунтованої практики. На порядку денному стояло питання про створення різновидів соціальних інститутів, які б обіймали масштабність бібліографічної практики. На цьому історичному етапі було підсумовано досягнення «періоду індивідуалістів-бібліографів» (за І. Корнейчиком) і визначилися намагання у планово-вивіреному порядку щодо створення організаційної мережі бібліографічних установ. 1920-ті рр. були останніми, коли наукова громадскість України використовувала поняття «бібліографічний інститут» для визначення організаційних форм бібліографічної практики для потреб науки та господарства. Ідея організації бібліографічного інституту на правах самодостатньої науково-дослідної організації залишилася виключно ідеєю. Революційною ідеєю було визнано необхідність концентрувати бібліографічні процеси у межах бібліотечної практики [2]. Доленосне для бібліографії організаційне рішення об'єднання «бібліотечно-бібліографічних»

практик на довгі роки радянської науки окреслило стратегію розвитку бібліографознавства на визнання бібліографії самодостатньою наукою через філософську ідеалізацію, визначення ціннісних орієнтирів професії «бібліограф» та зіставлення з історією бібліографії Європи, як законодавицю у цьому діяльністному напрямі, для удосконалення сучасної стратегії відносно бібліографічної діяльності вже у змістовних ознаках інформаційного суспільства [9; 12; 16].

Організаційно-функціональна єдність поняття «бібліотечно-бібліографічна» порушує у межах теми гносеологічні підстави бібліотечної біографістики для України. Ідеографія такого концепту дослідження має розлогі межі авторських досліджень. На тлі світової історії бібліотек в Україні історичні витоки бібліотечної справи пов'язані з іменами політичних, громадських, церковних діячів із часів Київської Русі. У історичній хронології давньосховищ, книгосховищ, бібліотек вписано діяльність Ярослава Мудрого, Володимира Мономаха, династії Острозьких і Розумовських. Дослідження щодо перелічених персоналій актуалізуються сучасниками шляхом модернізації методичних засад наукової праці. Особливо методичні та методологічні удосконалення притаманні дослідженням персони Ярослава Мудрого, його переважно гуманітарній політиці у державі та організації бібліотеки, що у більшості дослідників визначається через поняття «бібліотека Ярослава Мудрого». Місце її знаходження, характеристика книжкових фондів, книгописання та книгоописання стають за предмет оригінальних, з погляду наукової міфотворчості, наукових досліджень [15]. Можливо цей факт є єдиним випадком в історії бібліотечної справи України, коли у одному понятті сфокусовано типологічні ознаки державної бібліотеки та особистої бібліотеки. Подальша історія бібліотек України диференційовано розглядала ці дві типологічні ознаки бібліотек.

Сучасні системні дослідження у напрямі історії православної церкви вводять до наукового обігу бібліотечної біографістики України ім'я ігумена Київського Видубицького монастиря Варлаама (Ясинського). За час свого перебування у 1646–1650 рр. настоятелем Київського златоглавого монастиря, ним було «оновлено оздоблення Софійського собору» та як наслідок таких перетворень «...він влаштував при ньому бібліотеку і упорядкував архів» [11]. Із бібліотекою Софійського собору пов'язана наукова та бібліографічна діяльність митрополіта Київського Євгенія (Болховітінова). Довершеність наукової обробки рукописних і стародрукованих книг бібліотеки Софії, як фахівця з історії церкви, дає можливість говорити про особливості історико-бібліографічного методу вченого та його впливовості на пізнавальний результат у вигляді типового розмаїття науково-бібліографічної спадщини [14].

Від бібліотеки Софії Київської до ВБУ при УАН простягається історія бібліотечно-бібліографічної теорії та практики, яка у біографічному вимірі наукових шкіл і галузевого спрямування представлена іменами науковців Києво-Могилянської академії, Московської Слов'яно-греко-латинської академії, Київської духовної академії (далі — КДА), Київського, Харківського, Московського, Санкт-Петербурзького університетів, Ніжинського історико-філологічного інституту князя Безбородька. Окремо слід означити гіпотезу щодо наявності у цьому галузевому напрямі біографістики династичних персон. І першою такою династією в історії наукової бібліотечно-бібліографічної біографістики є Ясинські. Династичне дослідження у майбутньому повинно бути системним із урахуванням внеску кожного із носіїв прізвища «Ясинський», хто мав і мають стосунок до громади Києва та Київської єпархії. Діяльність останнього відомого нам із окресленої династичної групи Михайла Ілліча Ясинського, випускника Київського університету Св. Володимира історико-філологічного факультету, мала для розбудови ВБУ при УАН і бібліографічної справи в цілому в Україні доленосне значіння.

Історія КДА, як навчального та наукового центру з дослідження сакральних рукописів і стародруків визначила імена дослідників історії церкви, наукова спадщина яких змістовно надала можливості сформуванню концептуальних вимірів наукового опису окреслених видів документів для ідентифікації їх кожному із галузевих напрямів дореволюційної гуманітаристики — літературознавстві, мовознавстві, лінгвістиці, історії, мистецтвознавстві, бібліології. Науково усталеним для національного наукознавства є поняття «когорти церковних істориків». Кожного з представників цієї визнаної школи — Ф. Титова, С. Голубєва, М. Петрова, О. Лебедева, Г. Крижанівського, В. Березіна, І. Малишевського, наукова праця яких припадає на кінець ХІХ – поч. ХХ ст., можливо вважати першими фундаторами концептуальних положень національної ретроспективної бібліографії. Із представників наукової школи історії церкви у ВБУ при УАН найплідніше працювали на ниві бібліографії М. Сагарда та В. Іваницький. Наукова спадщина вчених із званням «професор» відносно теоретичних проблем бібліографії відзначається фундаментальним підходом, має міждисциплінарні виміри та прогностичні судження. ВБУ стало лабораторією для апробування ними своїх професійних бібліографічних компетентностей. Аналізуючи творчий доробок науковців як співробітників ВБУ слід відзначити глибоку наукову виваженість (на рівні філософської аксіології) багатьох положень наукового проекту по створенню українського бібліографічного репертуару (далі — УБР). Значення УБР для культурної реконструкції

1920-х рр. М. Сагарда розглядав із філософських позицій світоглядності та прагматичності. Соціальний вимір УБР, як концептуальна позиція ВБУ при УАН та самої УАН, стала логічним продовженням камеральних студій опрацювання сакральних джерел школою істориків церкви.

Школою європейського прагматизму у бібліографічному знанні слід окреслити науковців із історико-філологічною освітою імператорських університетів імперії. М. Максимович, обравши Україну місцем своїх гуманітарних студій після Московського університету, сформулював головний аксіологічний вимір цього галузевого знання — «народність». Це перше теоретичне обґрунтування позиції «комплексного знання» у системі гуманітаристики, що далі визначилось як «українознавство». Бібліологічні студії М. Максимовича були оцінені науковцями XIX ст. як перші системні праці. Відзначалися своїм професіоналізмом у роботі зі стародруками та рукописними джерелами науковці Київського університету. У галузевих дослідженнях прийнято навіть таке визначення відносно цього напрямку роботи з джерелами: «В. Перетц та його палеографічно-бібліографічна школа в Україні». Вказана хронологія зачаткування та становлення цієї школи — «1907–1914», дає можливість констатувати вплив ідей когорти науковців на зміст розгорнутих в УАН та ВБУ дослідів раритетних для України джерел. Серед представників школи такі відомі імена як: С. Маслов, О. Назаревський, І. Огієнко, П. Попов, І. Каманін. Методологічні напрацювання у напрямі допоміжних історичних дисциплін В. Антоновича, М. Грушевського, В. Іконнікова, М. Грота, В. Новодворського торкалися питань бібліографії з позицій функціонального розмежування та співвідносності її з історичним знанням. Бібліографічні студії, переважно філологічного спрямування, науковців Харківського університету протягом XIX ст. визначили домінуючу тематику бібліографічної практики у структурних підрозділах УАН практично до періоду сьогодення — «бібліографія нової української літератури». З позицій значущості поєднання філології та бібліографії розпочав у стінах ВБУ при УАН свої новаційні організаційні практики Ю. Меженко. До стратегічних напрямів роботи ВБУ Ю. Меженко привніс компетентності історика та філолога, примножені теоретичним надбанням у царині бібліології свого наукового керівника у роки студентства у Московському університеті професора М. Лісовського.

ВБУ при УАН стала першою державницькою «лабораторією» апробування множини авторських концепцій, які персоніфікувалися науковим статусом співробітників Бібліотеки та усвідомленого втілення ними теоретичних і методичних прийомів роботи з документами, характерних для університетських шкіл України. С. По-

стернак, П. Стебницький, Г. Житецький, В. Іваницький, М. Ясинський, М. Сагарда, як керівники різних підрозділів ВБУ, приймали виважені рішення щодо внутрішніх процесів ефективного опрацювання книжкових фондів і зовнішніх функціональних призначень Бібліотеки у структурі УАН із метою створення полісемічного інформаційного простору для розвитку науки. Ідея науковців ВБУ про створення такого простору на координаційних засадах стала домінуючою на Першому з'їзді наукових бібліотек України у 1925 р. Прогностичність такого рішення для бібліотечної справи України визначила високий рівень професійної довершеності для всіх ланок діяльності мережі наукових бібліотек. А бібліографія отримала визначення свого ціннісного функціонального призначення для науки на стадії розробки державних і наукових планів-проектів досліджень, створення колегіального наукового органу в межах всієї України для прийняття консенсусних рішень її розвитку — Бібліографічної комісії УАН. Цим організаційним нововведенням було остаточно визначено багатогалузеву спрямованість бібліографії, що відрізняло її наукові позиції від дореволюційної гуманітаристики.

Таким чином бібліотечну та бібліографічну біографістику в Україні слід розглядати як самодостатній науковий комплекс, насичений фактографічною інформацією історичного змісту та системи гіпотетичних передбачень, галузевих теоретичних вимірів, визначення тенденційності та закономірностей відносно протікання історичних явищ, окреслення методологічного та методичного підґрунтя у межах їх персоніфікації. Бібліографічна біографістика має потужніший науковий ареал досліджень, оскільки особливості бібліографії на рівні компетентностей людини дають змогу визначати довершеність пізнавального (когнітивного) результату. У межах соціуму можливо говорити про стан когнітивної складової національної стратегії розвитку, оскільки у діяльнісну природу бібліографії закладено показник інформативності суспільства на кожному з його історичних періодів розвитку. Бібліографія, з її розвинутою організаційною структурою включаючи і бібліотеки, на рівні філософського обґрунтування її інформаційної природи, є повноцінним ресурсом діяльності людини та соціуму поряд із матеріальними та енергетичними ресурсами.

1. *Богдашина О. Н.* Позитивізм в історичній науці в Україні (60-ті роки XIX ст. – 20-ті рр. XX ст.) [Текст] / О. Н. Богдашина. – Харків, 2013. – 560 с.
2. *Добко Т. В.* Довідково-бібліографічна діяльність наукових бібліотек Національної Академії наук України: становлення та розвиток (XX ст. – перше десятиліття XXI ст.) [Текст] / Т. Добко ; [відп. ред О. С. Они-

- шенко ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського]. – Київ, 2013. – 374 с.
3. *Дубровіна Л. А.* Бібліотечна справа в Україні в ХХ столітті [Текст] / Л. А. Дубровіна, О. С. Оніщенко. – Київ, 2009. – 530 с.
 4. *Дубровіна Л. А.* Історія Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 1918–1941 [Текст] / Л. А. Дубровіна, О. С. Оніщенко. – Київ : НБУВ, 1998. – 337 с.
 5. *Зайцева З. І.* Український науковий рух: інституціональні аспекти розвитку (кінець ХІХ – початок ХХ ст.) [Текст] / З. І. Зайцева. – Київ : КНЕУ, 2006. – 368 с.
 6. *Здобнов Н. В.* История русской библиографии до начала ХХ века [Текст] / Н. В. Здобнов ; АН СССР ; Библиотека. – Москва : Изд-во АН СССР, 1959. – 512 с.
 7. *Ківшар Т. І.* Український книжковий рух як історичне явище (1917–1923 рр.) [Текст] / Т. І. Ківшар. – Київ : ЛОГОС. – 1996. – 344 с.
 8. *Корнейчик І. І.* Історія української бібліографії. Дожовтневий період [Текст] / І. І. Корнейчик. – Харків : Ред.-вид.від. Книж.палати УРСР, 1971. – 374 с.
 9. *Леонов В. П.* Библиография как профессия [Текст] / В. П. Леонов ; НЦ исслед. истории кн. культуры. – Москва : Наука, 2005. – 128 с. – (Книжная культура в мировом социуме: теория, история практика).
 10. *Максимович М. А.* Собр. Сочинений: в 3-х тт. Т. 3. Языкознание. История словесности [Текст] / М. А. Максимович. – Киев : Типог. аренд. Е.Т.Керер, 1880. –744 с.
 11. *Православная энциклопедия: в 50-ти тт. Т. 6* [Текст]. – Москва : ЦНЦ «Православная энциклопедия», 2003. – С. 605–606
 12. *Петрикова В. Т.* Інформаційна культура М.Грушевського в національній соціокультурній творчості [Текст] / В. Т. Петрикова // Українознавчий альманах. –2010. – № 2. – С. 123–126.
 13. *Птуха В. М.* До сектору науки НКО УСРР [Текст] / В. М. Птуха // ІР НБУВ. Архів НБУВ, оп. 1, спр. 365, л.17.
 14. *Рукавіцина-Гордізівська Є. В.* Бібліографія наукової спадщини Київського митрополита Євгенія (Болховітінова) [Текст] / Є. Рукавіцина-Гордізівська // Рукописна та книжкова спадщина України: археограф. дослідження унікальних архівних і бібліотечних фондів. – 2005. – Вип.10. – С. 311–328.
 15. *Солонська Н.* Бібліотека Ярослава Мудрого: бібліографічне моделювання як засіб наукової реконструкції бібліотеки Київської Русі [Текст] / Н. Солонська // Там само. – С. 443–447.
 16. *Черниш Н. І.* Бібліографічна комісія НТШ як центр дослідження української книги (1909–1939) [Текст] / В. Черниш. – Київ : Наша культура і наука, 2008. – 216 с.
 17. *Ясинський М. І.* [Рецензія] До історії української бібліографії ХІХ ст. [Текст] / М. І. Ясинський / Питання бібліографії : зб. ст. – Київ : Наук. думка, 1967. – 214 с. [машинопис] // ІР НБУВ. Архів НБУВ, оп. 2, спр. 138, арк.191–214.

REFERENCES

1. Bohdashyna, O. N. (2013). *Pozytyvizm v istorychnii nauksi v Ukraini (60-ti roky XIX st. – 20-ti rr. XX st.)* [Positivism in historical science in Ukraine

- (60s of the nineteenth century – 20th years of the twentieth century)]. Kharkiv. [in Ukrainian].
2. Dobko, T. V. (2013). *Dovidkovo-bibliohrafichna diialnist naukovykh bibliotek Natsionalnoi Akademii nauk Ukrainy: stanovlennia ta rozvytok (XX st. – pershe desiatylittia XXI st.)* [Reference and bibliographic activity of the scientific libraries of the National Academy of Sciences of Ukraine: formation and development (XX century – the first decade of the XXI century)]. Kyiv. [in Ukrainian].
 3. Dubrovina, L. A. & Onishchenko, O. S. (2009). *Bibliotekna sprava v Ukraini v XX stolitti* [Library business in Ukraine in the twentieth century]. Kyiv. [in Ukrainian].
 4. Dubrovina, L. A. & Onishchenko, O. S. (1998). *Istoriia Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho. 1918–1941 rr.* [History of the National Library of Ukraine named after V. I. Vernadsky. 1918–1941]. Kyiv. [in Ukrainian].
 5. Zaitseva, Z. I. (2006). *Ukrainskyi naukovyi rukh: instytutsionalni aspekty rozvytku (kinets XIX – pochatok XX st.)* [Ukrainian Scientific Movement: Institutional Aspects of Development (the end of the nineteenth and early twentieth century's)]. Kyiv. [in Ukrainian].
 6. Zdobnov, N. V. (1959). *Istoriia russkoi bibliografii do nachala XIX veka* [The history of the Russian bibliography before the beginning of the twentieth century]. Moscow. [in Russian].
 7. Kivshar, T. I. (1996). *Ukrainskyi knyzhkovyi rukh yak istorychne yavyshe (1917–1923 rr.)* [Ukrainian book movement as a historical phenomenon (1917–1923 bienniums)]. Kyiv. [in Ukrainian].
 8. Kornieichyk, I. I. (1971). *Istoria ukrainskoi bibliografii. Dozhovtnevyyi period* [History of the Ukrainian bibliography. Pre-October period]. Kharkiv. [in Ukrainian].
 9. Leonov, V. P. (2005). *Bibliografiia kak professiia* [Bibliography as a profession]. Moscow. [in Russian].
 10. Maksimovich, M. A. (1880). *Sobranie sochinenii* [Collected works]. (3th ed.). Vol. 3. Kyiv. [in Ukrainian].
 11. *Pravoslavnaia entsiklopediia* [Orthodox Encyclopedia]. (50th ed.). (2003). (Vol. 6, pp. 605–606). Moscow. [in Russian].
 12. Petrykova, V. T. (2010). *Informatsiina kultura M. Hrushevskoho v natsionalnii sotsiokulturnii tvorchosti* [Hrushevsky's Information Culture in National Socio-Cultural Creativity]. *Ukrainoznavchyyi almanakh*, 2, 123–126. [in Ukrainian].
 13. Ptukha V. M. *Do sektoru nauky NKO USRR* [To the science sector of the NKO of the Ukrainian SSR]. *Institute of Manuscripts of Vernadsky National Library of Ukraine. Archives of Vernadsky National Library of Ukraine*, in. 1, p. 365, l.17. [in Ukrainian].
 14. Rukavitsyna-Hordziievska, Ye. V. (2005). *Bibliografiia naukovoї spadshchyny Kyivskoho mytropolita Yevheniia (Bolkhovitinova)* [Bibliography of the scientific heritage of Kyiv metropolitan Evgenia (Bolkhovitinova)]. In *Rukopysna ta knyzhkova spadshchyna Ukrainy: arkhohrafichni doslidzhennia unikalnykh arkhivnykh ta biblioteknykh fondiv.* (Vol. 10, pp. 311–328). [in Ukrainian].
 15. Solonska, N. (2005). *Biblioteka Yaroslava Mudroho: bibliohrafichne modeliuvannia yak zasib naukovoї rekonstruktsii biblioteky Kyivskoi Rusi* [Li-

- brary of Yaroslav the Wise: bibliographic modeling as a means of scientific reconstruction of the library of Kievan Rus]. In *Rukopysna ta knyzhкова spadshchyna Ukrainy: arkheohrafichni doslidzhennia unikalnykh arkhivnykh ta biblioteknykh fondiv*. (Vol. 10, pp. 443–447). [in Ukrainian].
16. Chernysh, N. I. (2008). *Bibliohrafichna komisiiya NTSh yak tsentr doslidzhennia ukrainskoi knyhy (1909–1939 rr.)* [Bibliographic commission of the NTSh as the center for studying the Ukrainian book (1909–1939)]. Kyiv. [in Ukrainian].
 17. Yasynskiy, M. I. *Do istorii ukrainskoi bibliohrafii XIX st.* [To the history of the Ukrainian bibliography of the nineteenth century]. In *Pytannia bibliohrafii*. (1967). Kyiv. [mashynopys]. In *Institute of Manuscripts of Vernadsky National Library of Ukraine*. Archives of Vernadsky National Library of Ukraine, in. 2, c. 138, p.191–214. [in Ukrainian].

Стаття надійшла 03.09.2018 р.

Petrycova Valentyna, Doctor of Philosophy, Doctoral Student of VNLU (Kyiv).

Library and bibliographic biography in the history of the organization of national science (to the centenary of the National Academy of Sciences of Ukraine).

The urgency of the topic is related to the studies of the history of national science and the celebration of the centennial of the National Academy of Sciences of Ukraine. The creation of the Ukrainian Academy of Sciences in 1918 completed the process of organizational searches of the Ukrainian science, whose activity was most obvious during the XIX and early XX centuries.

The formation of university scientific schools showed the activation of the national scientific movement. Within the framework of the detailed branch studies of university science, the cognitive policy of the Ukrainian society of the renaissance period was formed. The content of the main concepts of cognitive vision of the evolution of Ukrainian society is associated with the names of the leaders of science, church, culture. The competence approach, as a methodological basis for the researched subject, allowed determining the meaningful features of the notion of “person” in relation to the personification of participants in the scientific movement on the Ukrainian lands of the period of the empire. Since the basic component of cognitive processes in a society is the informativity of the social environment, along with the material and energy resources, the emphasis is on determining the role of the information component (through the concepts of “bibliography” and “library”) in the research work of representatives of scientific schools, mainly humanitarian.

The achievements of the pre-revolutionary humanities of the academic schools of Kyiv, Kharkiv, Nizhyn, Odesa and Uman became meaningful benchmarks for making strategic decisions regarding the organizational foundations of the Academy in 1918. An integral component of the development strategy of the UAS was the decision to create a variety of units, whose bibliographic products would address the needs of information support of science in its multidisciplinary system knowledge.

Key words: bibliographer, bibliography, librarian, biographical science, competence, science, professorial culture, profession.

Петрикова В. Т., доктор філософії, докторант НБУВ (Київ).

Библиотечная и библиографическая биографистика в истории организации национальной науки (к столетию Национальной академии наук Украины).

Актуальность темы связана с исследованиями истории национальной науки и празднованием столетнего юбилея Национальной академии наук Украины. Создание Украинской Академии наук в 1918 г. завершило процесс организационных поисков украинской науки, активность которой наиболее очевидна на протяжении XIX – начала XX вв.

Фактом активизации национального научного движения стало формирование университетских научных школ. В рамках развернутых отраслевых исследований университетской науки формировалась когнитивная политика украинского социума периода возрождения. Содержательность главных концептов когнитивного видения эволюции украинского общества связана с именами деятелей науки, церкви, культуры. Компетентностный подход, в качестве методологической базы исследуемой темы, позволил определить содержательные признаки понятия «деятель» относительно персонализации участников научного движения на украинских землях периода империи. Поскольку базовым компонентом когнитивных процессов в социуме, наряду с материальной сферой и энергетическими ресурсами, органично является информативность социальной среды, акцент сделан на определении роли информационного компонента (через понятия «библиография» и «библиотека») в научно-исследовательской работе представителей научных школ преимущественно гуманитарного направления.

Достижения дореволюционной гуманитаристики научных школ Киева, Харькова, Нежина, Одессы, Умани стали содержательными ориентирами для принятия стратегических решений относительно организационных основ Академии в 1918 г. Органической составляющей стратегии развития УАН были решения относительно создания различных подразделений Академии, библиографическая продукция которых учитывала потребности информационного обеспечения науки в ее многоотраслевом системном знании.

Ключевые слова: библиограф, библиология, библиотекарь, биографистика, компетенция, наука, профессорская культура, профессия.